

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: перспективи розвитку вищої освіти України

Матеріали VII Міжнародної наукової конференції
“Модернізація вищої освіти України в умовах
Болонського процесу: аналіз вітчизняного досвіду
і перспективи розвитку”,
м. Одеса, 29–31 травня 2007 р.
і VIII Міжнародної наукової конференції
“Стан і перспективи розвитку вітчизняної системи
вищої освіти в контексті Болонського процесу”,
м. Судак (Автономна Республіка Крим), 13–16 вересня 2007 р.

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор В. М. Чирков
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Болонський процес: перспективи розвитку вищої освіти України: Матеріали VII Міжнар. наук. конф. “Модернізація вищої освіти України в умовах Болонського процесу: аналіз вітчизняного досвіду і перспективи розвитку”, м. Одеса, 29–31 трав. 2007 р. і VIII Міжнар. наук. конф. “Стан і перспективи розвитку вітчизняної системи вищої освіти в контексті Болонського процесу”, м. Судак (Автономна Республіка Крим), 13–16 верес. 2007 р. — К. : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — 368 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-846-1

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми реформування системи вищої освіти України, трансформації освітньої системи країни в умовах розвитку постіндустріального суспільства. Вища освіта розглядається в контексті державної політики України.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямками і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 978-966-608-846-1

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2007

Шпатенко С. А. Вимоги транзитивного суспільства до системи освіти	72
Шпатенко С. А. Напрями розвитку освіти у транзитивному суспільстві	75
Савченко В. Г., Андрюшина Л. Л., Родіна Ю. Д. Індивідуалізація навчання як основа нової парадигми освіти у контексті Болонського процесу	83
Лисак Т. К., Сакевич А. Д. Адаптація вищої освіти України до європейських стандартів і принципів Болонського процесу	86
Зайцева І. В. Адаптація національної системи освіти до принципів Болонського процесу	89
Максименко О. О. До питання про екологічну культуру студентської молоді в контексті загальноєвропейського освітнього процесу	93
Андреєва О. В., Лознікова Л. П. Проблеми входження України в загальноєвропейський освітній простір	97
Козієвська О. І. Актуальні проблеми підвищення якості вищої освіти в Україні	103
Гуляницький В. В. Тенденції розвитку приватного сектора вищої освіти в аспекті Болонської конвенції	110
Гаджиев Байрам Основные направления образовательной политики Азербайджанской Республики	123
Дюндіна Н. Л., Дюндін В. Д. Регіональний розвиток вищої освіти як фактор формування інтелектуального потенціалу суспільства	135
Баева Е. Психофизиологические принципы интерактивных методов обучения	141

В. В. ГУЛЯНИЦЬКИЙ

канд. техн. наук, проф. МАУП, ректор

Бориспільський інститут муніципального менеджменту
при МАУП

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРИВАТНОГО СЕКТОРА ВИЩОЇ ОСВІТИ В АСПЕКТІ БОЛОНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ

Одним з найважливіших напрямів реформування вищої освіти в Україні є створення вузів недержавної форми власності. Питання про розвиток приватної освіти у країнах, що утворилися на території колишнього СРСР, стало предметом гострих, у тому числі наукових, дискусій. Це питання має свої теоретичні та практичні, матеріальні та етичні аспекти й повинно розглядатися у загальному контексті проблем економічного, соціального і духовного розвитку пострадянського суспільства. Насамперед спробуємо відповісти на питання, що відрізняє приватний вищий навчальний заклад від державного (бюджетного).

Спроби аналізу цього явища в міжнародному контексті стали дискусійними. У США та Західній Європі різниця між державними та приватними навчальними закладами стає все більш нечіткою. Фінансовий критерій приватності не є визначальним, тому що приватні університети отримують державну фінансову допомогу, а державні вводять плату за навчання і активно шукають додаткові кошти. Д. Леві у своєму дослідженні приватної освіти Латинської Америки для визначення приватності вводить три критерії:

- фінансовий — навчальний заклад є приватним, якщо використовує кошти не з державного сектора економіки;
- управлінський — навчальний заклад є приватним, якщо керується неурядовим персоналом;
- функціональний — визначається рівнем виконання приватної місії та співвідношенням з двома попередніми критеріями.

При дослідженні приватного сектора освіти також необхідно визначити ступінь приватності вищого навчального закладу. Д. Тілак пропонує визначити чотири ступеня приватизації.

- повна приватизація — управління і фінансовий контроль в руках приватного сектора;
- помірна приватизація — відшкодування вартості навчання за рахунок студента;
- відносна приватизація — об'єднання державної та недержавної фінансової підтримки;
- псевдоприватизація — управління приватне, фінансування державне.

Аналізуючи систему вітчизняної приватної вищої освіти з точки зору критеріїв і показників ступеня приватизації вищого навчального закладу, що визначені Д. Тілаком, ми дійшли висновку, що більшість приватних вузів України можуть бути зараховані до вузів так званої помірної приватизації, коли основне фінансування здійснюється за рахунок студентів. Деякі з приватних вузів частково фінансуються муніципальними органами управління, окремими громадськими організаціями. Водночас специфічною ознакою української приватної вищої школи є наслідування приватними вузами державних освітніх стандартів у процесі здійснення навчально-виховної діяльності.

Наведемо основні фактори, що зумовили створення в Україні численних приватних навчальних закладів у першій половині 90-х років:

1. Надання особистості можливості вибору шляхів одержання освіти та кваліфікації відповідно до власних нахилів, інтересів і можливостей, у тому числі матеріальних.
2. Обмеженість бюджетних джерел фінансування вищої освіти, неспроможність державних вузів повністю задовольнити зростаючі потреби населення в освітніх послугах.
3. Зміни ринкового попиту на окремі спеціальності, види освітніх послуг, напрями освіти.
4. Поширення на заклади освіти ринкових відносин, освітні перетворення послуг у товар на ринку праці.
5. Необхідність надання науково-педагогічному персоналу вузів матеріальної підтримки для скорочення відпливу кадрів за межі системи освіти.

Поява платної освіти в Україні, зокрема приватних вузів, викликала неоднозначне ставлення громадськості, дискусії з цього приводу. Деякі їх учасники, з одного боку, вважають, що залучення комерційних засад у систему освіти призводить до її руйнування та зниження інтелектуального й духовного потенціалу суспільства, бо це загрожує вилученням з освітнього процесу значної маси його потенційних учасників. З іншого боку, прибічники пріоритетного розвитку небюджетних форм освіти вважають, що в найближчій перспективі держава буде не в змозі забезпечувати необхідні фінансові затрати, а це, у свою чергу, не задовольнить зростаючий попит на освітні послуги, призведе до зниження освітнього потенціалу нації.

Не можна не погодитись із твердженням, що деякі небюджетні навчальні заклади й досі не змогли забезпечити якість освітньої підготовки ні в плані її загального обсягу, ні в плані професіоналізму. Очевидно, це достатньо вагомий аргумент для супротивників приватних освітніх інститутів. Проте на користь їхніх прибічників свідчить той факт, що навчальні заклади, які не мають бюджетного фінансування, є більш незалежними, менш консервативними та мають вищі інноваційні можливості, ніж державні освітні заклади, що зберігають жорсткі зв'язки з адміністративними структурами та залежність від бюджетного фінансування. Сьогодні на території України важко знайти такі вузи та навіть коледжі, гімназії й ліцеї, які зберігають повну фінансову залежність від бюджету. Економічні труднощі останніх років посилили процеси комерціалізації навіть у стінах державних вузів, де започатковано платне навчання для так званих контрактників. Більше того, для цих студентів плата за навчання, як правило, виявляється навіть вищою, ніж у приватних вузах.

Така ситуація ускладнює становище приватних вузів, які потерпають від відсутності власної матеріальної бази та соціальних гарантій для своїх викладачів, від нестачі педагогічних кадрів і власних педагогічних традицій. Це стимулює активність приватних вузів, змушує їх шукати нові підходи до вирішення неординарних проблем. Приватні вищі навчальні заклади намагаються заповнити ті сфери освіти, які з різних причин не охоплювалися навчальнимикладами державного фінансування або не повністю задовольняли потреби населення. Саме тому пе-

реважна більшість “приватників” відкрила економічні, юридичні, лінгвістичні спеціальності, готуючи фахівців із соціальної роботи та психології. Помітний ухил у бік спеціальностей економічного спрямування намітився відразу і ця тенденція збереглася. Наприклад, за даними Асоціації навчальних закладів України недержавної форми власності, у 1998 р. у країні налічувалося близько 60 акредитованих приватних ВНЗ, з яких лише 8 не готували фахівців з різних напрямів економіки. Безумовно, завдяки структуруванню ринку праці, розвитку конкурентного середовища в освітній сфері таке становище поступово змінюватиметься.

Ризиковано намагатися виокремити якісь етапи у розвитку приватної вищої освіти, бо процес ще триває. Втім, спробуємо виокремити кілька найбільш помітних і суттєвих періодів:

- 1) 1991 — початок 1992 р. — поява перших приватних загальноосвітніх і вищих навчальних закладів;
- 2) 1992 (друга половина) — 1994 р. — стрімке збільшення чисельності навчальних закладів недержавної власності;
- 3) 1995–1996 рр. — переламний період в історії приватної освіти, початок її акредитування. Деяке скорочення чисельності закладів приватного сектора освіти. Завершення своєрідного “кількісного етапу”;
- 4) 1996–1997 рр. — остаточне утвердження приватними школами та ВНЗ свого права на існування. Державне визнання. Видача першими приватними ВНЗ дипломів, а школами — атестатів державного зразка;
- 5) 1998 р. — до сьогодні — період сталого розвитку, набуття авторитету та зосередження уваги на поліпшенні якості навчального процесу, його матеріально-технічного забезпечення. Отримання кращими закладами IV рівня акредитації з окремих спеціальностей та ВНЗ в цілому.

Отже, як бачимо, в сучасній історії приватної школи відносна стабілізація настала у 1996–1997 рр., коли попри всі перешкоди та труднощі більш-менш визначилися правила їх функціонування:

- умови та норми державного визнання (ліцензування та акредитація);
- відносно, але все ж сформувалася нормативно-правова база;

- одержали атестати та дипломи державного зразка перші випускники;
- відбулося перше працевлаштування випускників приватних вищих навчальних закладів.

Умови існування та вимоги до приватного сектора освіти, безумовно, змінювалися досить часто. Передусім це було пов'язано з політикою Міністерства освіти, яка внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин не одразу набула характеру цілеспрямованої.

З початком “комерціалізації” системи освіти та з отриманням вищими навчальними закладами дозволу на навчання студентів за контрактом суттєво змінилася ситуація з конкурсною напруженістю. Якщо у 1991–1993 рр. позабюджетні ВНЗ набирали, як правило, тих, хто не пройшов за конкурсом у держбюджетні, то у 1993/94 навчальному році значно загострилася боротьба за “свого студента”. Стала динамічнішою профорієнтаційна робота у закладах усіх форм власності. Суттєво вплинуло на розвиток приватних освітніх новоутворень введення жорстких норм щодо матеріальної бази та кадрового потенціалу. Новий ценз перешкодив деяким з них продовжити своє існування. Набула розвитку тенденція об'єднання, злиття. Слід підкреслити, що, пройшовши перше коло і випустивши перших фахівців, приватні вищі навчальні заклади довели своє право на існування. Попри суперечливість ситуації, яка склалася навколо освітніх новоутворень, необхідно зазначити таке:

- 1) на кінець 90-х років сформувалася досить значна сукупність вищих навчальних закладів позабюджетного фінансування, у стінах яких вищу освіту одержувало понад 10 % студентів України;
- 2) основні сили освітніх новоутворень згуртувалися у провідних центрах вищої освіти — Києві, Східній та Південній Україні. Їм вдалося за досить короткий час накопичити значний досвід інноваційної діяльності, напрацювати цікаві форми та методи організації навчально-виховного процесу. Все це сприяло більш швидкому і всебічному інтегруванню у світовий освітній простір;
- 3) вищі навчальні заклади, які отримали акредитацію, створили солідну матеріально-технічну базу і кадровий потен-

ціаль, що давало змогу за сприятливих умов розраховувати на їх сталий розвиток і помітний внесок у вирішення державою складних соціально-економічних і політичних проблем;

- 4) створення приватних ВНЗ ще раз продемонструвало: в умовах переходу до ринкових відносин освіта, як фактор соціальної мобільності та диференціації суспільства, зменшує свою роль, поступово втрачає значення основного каналу соціальних пересувань.

Безумовно, питання про оплату та доступність освіти має соціальне та політичне забарвлення. Воно повинно вирішуватись у демократичних правових межах з урахуванням можливостей держави. Саме ці можливості визначають відносини, що формуються між бюджетними та приватними навчальними закладами. При цьому не слід ігнорувати досвід, накопичений світовим співтовариством.

В Японії, наприклад, склалася достатньо досконала система вищої освіти: з 446 вузів 96 є державними, тобто статус недержавних мають 80 % вузів. Пропорції в різних країнах неоднакові, але в усіх розвинених суспільствах приватна освіта престижна і елітарна. Потрібно зазначити, що майже в усіх країнах Західної Європи кількість приватних університетів незначна порівняно з публічними університетами. Відомо, що західний публічний університет не те саме, що державний у нашому розумінні. Незважаючи на те, що він фінансується з центрального (федерального) або муніципального бюджету, західний університет є своєрідною маленькою державою в державі: має власний статус, академічний сенат, свою територію, на яку в деяких випадках не має право зайти без дозволу університетської адміністрації навіть поліцейський для виконання своїх обов'язків. У різних країнах Європи публічні університети мають свої специфічні відмінності. Так, у Німеччині публічний університет для громадян цієї країни безкоштовний, витрати сплачує місцевий бюджет, а для іноземного студента — платний.

Діяльність приватних та інших типів недержавних навчальних закладів визначається законодавчими актами або конституціями держав. У Данії, наприклад, право батьків засновувати недержавні школи й навчати в них дітей було визначено Конституцією ще в 1814 р. У Франції діє низка законодавчих актів,

що дають змогу батькам, релігійним та іншим громадським організаціям відкривати недержавні навчальні заклади. У ФРН право існування приватної школи підтверджено статтею 7 Конституції 1949 р. У США та Великобританії немає спеціальних конституційних статей про недержавні навчальні заклади, але право на їх створення підтверджується законодавчими актами. У Великобританії, наприклад, воно визначається “Актом про організації” (1944 р.).

Таким чином, у західних країнах право батьків на вибір для своїх дітей навчального закладу тієї чи іншої форми власності не заперечується суспільством і державою. Більше того, увага до приватного сектора освіти, його підтримка з боку держави неухильно зростають. Так, у посланні президента США Б. Клінтона Конгресу 4 лютого 1997 р. розвиток приватної освіти розглядається як чинник, що сприятиме конкуренції і новаторству і тим самим покращуватиме становище в державному освітньому секторі.

Введення платної освіти у державних ВНЗ теж поступово звужує соціальну базу формування студентського контингенту, що, у свою чергу, негативно позначається на механізмі відбору, якості підготовки та інших параметрах. Отримання якісної освіти поступово перетворюється на досить дороге задоволення. Тому необхідно враховувати, що становище індивіда у суспільстві, можливості його успішного кар’єрного росту і надалі визначатимуться якістю отриманої освіти, яка багато в чому залежатиме від престижу навчального закладу. Нові навчальні заклади (ті, що прийшли в освіту “всерйоз і надовго”) це добре зрозуміли і почали практично з перших кроків свого існування створювати позитивний імідж. Серед першочергових дій у цьому напрямі — формування власної матеріально-технічної бази, яка б відповідала всім сучасним вимогам і міжнародним стандартам. Більшість приватних навчальних закладів починали свою діяльність з приміщень, які не були пристосовані до навчального процесу. Але досить швидко, використовуючи кошти від плати за навчання, кращі з приватних новоутворень, перебудовуючи ці приміщення, споруджуючи нові, довели матеріально-технічне забезпечення навчально-виховного процесу до необхідних параметрів. Безумовно, серед приватних навчальних закладів, особливо на початку діяльності, були й такі, що не вирішували пи-

тання матеріально-технічного забезпечення. Саме вони й формували негативне ставлення до приватної освіти. Але такі заклади швидко “сходили з арени” і припиняли свою діяльність.

Ті ж навчальні заклади, що використовували інші підходи, за досить короткий час створили цікаві й самобутні комплекси, в яких поєднувалися сучасні технічні можливості із затишком і комфортом. Саме серед таких — Міжрегіональна Академія управління персоналом, Харківський гуманітарний університет “Народна українська академія”, Вища школа бізнесу — Інститут економіки та менеджменту (м. Алчевськ), Нікопольський інститут управління бізнесу та права, Дніпропетровський університет управління, бізнесу та права, приватні школи Києва, Харкова, Дніпропетровська. Для цих навчальних закладів характерна розгалужена інфраструктура, наявність власної сучасної комп’ютерної бази, потужних бібліотек. Необхідно ще раз підкреслити: за критерієм “матеріально-технічна база” приватні навчальні заклади поділяються щонайменше на дві групи (ті, що систематично розвивали матеріально-технічну базу, та ті, що нехтували цим напрямом діяльності). Завдяки значній увазі до матеріально-технічного забезпечення вже наприкінці 90-х років переважна більшість приватних ВНЗ і шкіл (першої групи) вийшли на той рівень матеріально-технічного забезпечення, який надав змогу акредитувати ці ВНЗ за III рівнем акредитації (а деякі й за вищим — IV). У цілому ж діяльність приватних навчальних закладів першої групи послугувала тому, що значні кошти фізичних та юридичних осіб були спрямовані додатково в освітянську сферу, а саме у розвиток інформаційних технологій і покращання матеріально-технічного забезпечення вищої школи.

Розвиток приватної освіти з часом виявив суттєві розбіжності й у локалізації цих новоутворень. Приватний освітній сектор розташувався за яскраво вираженим регіональним принципом. Регіони не обов’язково мають бути стійкими об’єднаннями, вони досить різні. Наприклад, освітні регіони можуть відрізнятися від підприємницьких, можуть бути як монопрофільними, так і поліпрофільними. Специфіка економічної структури регіону, його промислова спеціалізація безпосередньо впливають на сутність і форму суб’єктів ринку освітніх послуг, засоби їх взає-

модії. Розташування ВНЗ різних форм власності на території України свідчить про те, що більша частина з них створюється у містах, де традиційно висока концентрація педагогічних кадрів та існують міцні традиції вищої школи. Але виявляється й інша тенденція: приблизно 15 % приватних ВНЗ розташовані у Причорноморському регіоні, який включає Крим, Одеську, Миколаївську та Херсонську області. Така їх кількість пов'язана передусім з тим, що, незважаючи на розташування в цьому регіоні 17 % всіх ВНЗ країни, простежується деяка незадоволеність рівнем вузівської підготовки в Автономній Республіці Крим, а головне — вибором спеціальностей, за якими відбувається підготовка. Абсолютна більшість ВНЗ приватного сектора Криму готує фахівців з економіки та управління бізнесом, тобто забезпечуються потреби у фахівцях малого та середнього бізнесу. Також вони цілеспрямовано готують фахівців-екологів, потреба в яких на півострові досить відчутна. Аналогічна ситуація простежується і в Прикарпатському, і в Північно-Західному регіонах. Інакше кажучи, приватний сектор системи вищої освіти формується і функціонує з урахуванням регіональних потреб. Завдяки своїй мобільності він може швидше, ніж бюджетні вищі заклади освіти, реагувати на зміни попиту на ринку освітніх послуг.

У промислових регіонах теж досить високий рівень концентрації приватних ВНЗ. Це насамперед стосується Північно-Східного (9 % загальної кількості), Придніпровського (11 %) та Донецького (11 %) регіонів. Зазначимо, що промислово орієнтована система вищої освіти не задовольняє сучасні вимоги суспільства, оскільки відбувається динамічний процес створення підприємств малого та середнього бізнесу, переорієнтація економіки на сферу послуг, створюються нові спеціальності тощо. Бюджетний сектор вищої освіти виявився не зовсім готовим до швидкої перебудови всієї системи, що відкрило своєрідну нішу для приватної освіти, яка гнучко відреагувала на регіональні особливості.

Аналізуючи можливості приватного сектора вищої школи у підготовці кадрів сучасного рівня, необхідно наголосити, що ця система, безумовно, зуміла знайти своє місце у системі вищої освіти. Приватним ВНЗ вдалося залучити нових користувачів вищої освіти, суттєво змінити як форму, так і зміст навчального процесу. Почали плідно функціонувати освітні модулі: дошкіль-

на освіта — загальноосвітня школа — ВНЗ — післявузівська підготовка — аспірантура та докторантура.

Щодо недоліків і труднощів у діяльності приватних вузів України, то вони, на наш погляд, зумовлені такими причинами.

По-перше, це наявність у державних органах і створених ними документах подвійних стандартів у підході до державних закладів і вузів недержавної форми власності, а саме — неоднозначні підходи до умов ліцензування та акредитації: різний рівень соціального захисту студентів і викладачів; відсутність матеріальної підтримки державою вузів недержавної форми власності.

По-друге, це слабкість правової бази діяльності приватних навчальних закладів, ототожнювання їх із звичайними комерційними структурами, відсутність можливості залучати спонсорські надходження для розвитку та діяльності вузу, відсутність законів і підзаконних актів, які б регулювали роботу недержавних закладів освіти як специфічних суб'єктів підприємницької діяльності.

Існує багато проблем щодо правового поля діяльності вищих навчальних закладів недержавної форми власності. Заклади освіти, засновані на недержавній формі власності, керуються у своїй діяльності законами України “Про освіту”, “Про підприємства в Україні” та “Положенням про державний вищий навчальний заклад”. Проте приватні вузи і досі не мають визначеного статусу в системі державної освітньої програми. Їх статус сьогодні визначається подвійною юридичною природою: вони є разом і суб'єктом підприємницької діяльності, і навчальним закладом. Звідси їх діяльність регламентована безліччю законодавчих актів, які інколи суперечать один одному.

Безперечно, імідж приватної освіти сьогодні суттєво страждає через незадовільну роботу деяких навчальних закладів недержавної форми власності, які не дотримуються державних вимог і стандартів, не приділяють уваги таким формам вузівської роботи, як наукова діяльність викладачів і студентів, виховна робота тощо.

Приватні вузи часто називають альтернативними. Ми не згодні з таким визначенням, бо альтернативність вбачають в оплаті навчання. Але елементи оплати все більше впроваджуються в життя державних вузів. Йдеться не тільки про контрактні умо-

ви, коли абітурієнт, котрий не пройшов за конкурсом, зараховується за контрактом, що передбачає плату за навчання. Є й інші платні послуги державних вузів: зараз обговорюється плата за повторне складання іспитів, додаткові заняття, які треба проводити з вини студентів, тощо. У багатьох державних вузах створені платні факультети. Але є приватні вузи, в яких введені дуже жорсткі правила: додаткова оплата за пропущені (без поважних причин) заняття, за повторне складання іспитів. Разом з тим деякі приватні вузи допомагають студентам, які добре вчаться, але не мають грошей, знайти спонсора або знімають частину оплати чи навіть надають право безоплатного навчання студентам-відмінникам. Отже, альтернативність, на нашу думку, не можна зводити до проблеми платності.

Ми вважаємо, що альтернативність мусить полягати в іншому. По-перше, приватні вузи пропонують такий вибір навчальних дисциплін, які не читаються в інших закладах. По-друге, альтернативність полягає у залученні до приватної вищої школи найбільш кваліфікованих викладачів. По-третє, приватні вузи неможливі без орієнтації на індивідуальні форми навчання. Тут непридатні групи з 30 осіб, лекційні потоки по 150 студентів. І нарешті: у приватних вузах більш ніж де потрібна висока вимогливість як під час набору, так і під час навчання. Треба врахувати досить поширену психологічну установку студентів приватного вузу: я ж заплатив, чого ще від мене вимагають? Тому, вважаємо, що прийом у ці вузи без іспитів, тільки за результатами співбесіди, недоцільний. Сьогодні, як уже підкреслювалося, багато приватних вузів перейшли до відбору абітурієнтів на конкурсних засадах. Без виконання цих умов приватні вузи не тільки не стануть елітарними (а вони прагнуть цього), вони не зможуть конкурувати з державними. Останнє зауваження щодо альтернативності стосується як приватних, так і державних навчальних закладів. Це право студента вибирати як дисципліну, так і викладача, тобто в широкому впровадженні так званих курсів за вибором. Тільки у такий спосіб і державні, і приватні навчальні заклади можуть перетворитися на справді елітні вузи.

Підсумовуючи, необхідно виокремити такі, на наш погляд, досягнення у розвитку вищої приватної освіти в Україні. Передусім це створення широкої мережі навчальних закладів, яка

розширила доступ молоді до освіти, можливості її професійного вибору. Це, безперечно, напрацювання значного науково-методичного досвіду шляхом оновлення вітчизняних методик і програм, вивчення зарубіжного досвіду та адаптації його в Україні; створення нових навчальних посібників викладачами та науковцями приватних вузів. До досягнень небюджетної вищої школи треба віднести й набуття досвіду у менеджменті освіти за ринкових соціально-економічних умов, й залучення значних коштів вітчизняними та іноземними громадянами до розвитку освіти. Поступово приватні навчальні заклади сформували власну систему підготовки кадрів, якій притаманні інноваційна діяльність, індивідуальний підхід до студентів, гнучке реагування на зміни ринку освітніх послуг, увага до працевлаштування випускників і спостереження за їхнім подальшим кар'єрним ростом та адаптацією.

Розвиток приватної освіти, на нашу думку, сприяє мобілізації наявного інтелектуального потенціалу суспільства на вирішення проблеми його збереження та розвитку. Це можливо завдяки створенню широкого поля для реалізації творчого, наукового та педагогічного потенціалу професорсько-викладацького складу. І головне: утвердження навчальних закладів недержавної форми власності є своєрідним виявом демократизації суспільного буття в Україні, подолання монополії держави у сфері освіти.

Офіційне визнання приватної освіти виявляється не тільки в законодавчих і нормативних документах, а й в тому, що до управління вітчизняною освітою все частіше залучаються досвідчені представники небюджетної форми освіти, що, безумовно, сприятиме вдосконаленню всієї системи національної освіти в Україні в цілому.

Література

1. Освіта (Україна ХХІ століття): Державна національна програма // Освіта. — 1993. — № 44–46.
2. Стетар Дж. Оновлення та реформа вищої освіти: приватна вища освіта в Україні у 1991–1996 роки.

3. Лагутін В. Регіоналізація вищої освіти в Україні: проблеми і суперечності // Вища шк. — 2001. — № 1. — С. 1–21.
4. Закон України “Про вищу освіту” від 17 січня 2002 р. // ВВР України. — 2002. — № 20. — Ст. 134.
5. Higher Education Innovation and Reform: Ukrainian Privat Higher Education 1991–1996. — К., 1996. — Р. 32.

На основі теоретичних узагальнень і фактичного матеріалу в історико-педагогічному аспекті аналізуються тенденції розвитку в Україні приватного сектора вищої школи з урахуванням світових та європейських стандартів, зафіксованих у Болонській конвенції.

На основе теоретических обобщений и фактического материала в историко-педагогическом аспекте анализируются тенденции развития в Украине частного сектора высшей школы с учетом мировых и европейских стандартов, зафиксированных в Болонской конвенции.

Historical and pedagogical aspects of main development trends of private higher educational establishments in Ukraine based on theoretical generalization of facts are analyzed, world and European standards written in Bologna convention being taken into consideration.